

УДК 159.92:316.64

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2024.1.8>

Гарькавець С. О.

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри психології та соціології

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

e-mail: sharkavets@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2539-3838

Researcher ID: C-1144-2016

Волченко Л. П.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціології

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

e-mail: larisavolchenko@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-2401-9107

Researcher ID: M-3045-2017

ПРОЯВИ ОБРАЗИ ТА КОНКУРЕНТНОЇ ВІКТИМНОСТІ У ПЛОЩИНІ МІЖГРУПОВИХ КОНФЛІКТІВ

Стаття присвячена розгляду проблеми проявів образи у представників різних соціальних груп, які в конфліктній взаємодії використовують інструменти конкурентної віктимності для виправдовування власних деструктивних дій. Зазначається, що образа виступає емоційною реакцією індивідів, негативним емоційним міксом у ставленні до інших, які нібито зачіпають їхню самооцінку, статус або роль. Образа завжди супроводжує суб'єктивне розуміння справедливого, що зумовлює особливі поведінкові прояви або стратегії поведінки образених у конфліктних ситуаціях. З'ясовано, що образа виникає з різною амплітудою прояву, коли індивідів кривдять, обманюють, піддають несправедливим звинуваченням, або дії інших не відповідають їхнім очікуванням. Це зумовлює появу не тільки сукупності негативних емоційних реакцій, що уособлюють образу, а й продукування такого феномену, як конкурентна віктимність. Визначено, що конкурентна віктимність виникає з того, що суб'єкти конфлікту усвідомлюють себе жертвами протистояння, а ті втрати, що вони несуть унаслідок його загострення, артикулюються як особливі, які неможливо порівняти із втратами опонентів. Конкурентна віктимність описує зусилля суб'єктів конфлікту, які вони спрямовують на виправдання власних жорстких дій або поведінки, оскільки вони вважають, що їх більше образили, вони більше страждають у конфлікті, ніж протилежна сторона. Зазначено, що образа посилює амплітуду проявів конкурентної віктимності суб'єктів конфліктної взаємодії, що значно перешкоджає її подоланню, а в окремих випадках може підвищувати ескалацію конфлікту між ними, що унеможлиблює досягнення примирення та дарування прощення.

Ключові слова: жертва, конкурентна віктимність, міжгруповий конфлікт, негативні емоції, образа, образливість, психологічне страждання.

Постановка проблеми. Проблема образи й образливої особистості набуває актуальності кожного разу, коли в соціальних координатах існування спостерігається взаємодія індивідів зі значними проявами інфантилізму та продукування регресивних механізмів психологічного захисту. Особливо небезпечна така взаємодія спостерігається у представників соціальних груп, яких вирізняють підвищена емоційна збудженість і знижена когнітивна спроможність. Такі прояви сприяють закріпленню негативних відчуттів, що можуть переростати в довготривалу ворожість, а їхня акумуляція часто закріплюється на рівні особистісних рис і становить підґрунтя відповідних проблемних акцентуацій характеру. Це збільшує можливості виникнення різних соціальних деструкцій, у центрі яких перебувають саме індивіди, які відчувають себе ображеними, скривдженими, спустошеними. Як результат, усе це посилює конфліктні прояви в суспільстві або «війну всіх проти всіх».

Образа виявляється центральним елементом багатьох конфліктів, неодноразово ставала причиною руйнування відносин між людьми, зламаних доль і розпочатих війн. Вірогідно, що однією із причин неспровокованої агресії Російської Федерації проти незалежної України є актуальна образа її диктатора на українців і все українське. Його бажання знешкодити Україну є проявом особистісного ресентименту та помстою українцям за руйнацію Російської імперії, що уособлювалася у форматі СРСР.

Водночас образа сприяє посиленню віктимізації індивідів, а за деяких умов стає причиною реалізації їхньої віктимогенної вразливості [3]. Образливі індивіди, якщо становлять значну питому вагу членів окремої соціальної групи, що перебуває у стані міжгрупового конфлікту, сприяють збільшенню амплітуди проявів конкурентної віктимності, що перешкоджає примиренню сторін конфлікту та пошуку шляхів порозуміння [2; 6].

Отже, як ми вважаємо, дослідження проявів феноменів образи та конкурентної віктимності у площині міжгрупових конфліктів є не тільки актуальним, а й украй необхідним, як у теоретичному, так і у прикладному значенні. Натепер це є непересічне завдання для сучасної психологічної науки та практики, оскільки поширеність міжгрупових конфліктів зумовлює пошук дієвих засобів для запобігання таким. Також результати наукових студій висвітлюють проблему підвищення як загального рівня толерантності в суспільстві, так і рівня толерантності окремих індивідів, що вкрай необхідно для подальшого цивілізованого розвитку й існування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження феномену образи та проявів образливості особистості мають давню історію, але не втрачають актуальності й натепер [4]. Варто тільки згадати такі прізвища, як Е. Берн, М. Джеймс, Д. Джонгвард, Ф. Перлз, К. Роджерс, З. Фройд, Е. Фромм, Х. Хензелер, К. Хорні й інші, щоб зрозуміти глибину пошуку відповідей на питання «Що таке образа та як її здолати?» [1; 4; 9; 10; 11; 15; 16].

Зазвичай образа розуміється як емоційна реакція неприйняття, негативне почуття інфантильних індивідів, що виникає внаслідок посягання на їхню самооцінку, самоствавлення, або таке, що пов'язане з руйнуванням їхніх особистісних очікувань [4].

Водночас варто погодитися з Р. Плутчік (автор адаптаційної теорії емоцій), який образу вважав поведінковою реакцією індивіда на втрату чого-небудь, чим він володів або насолоджувався. А також із К. Ізардом (автор диференціальної теорії емоцій), у якого образа виступає емоційною реакцією індивіда, що породжена його розчаруванням, руйнуванням надій, невдачею, а також є емоційним віддзеркаленням таких базових негативних емоцій, як сум, гнів, провина та сором [7].

Зазначимо, що натеper дослідники розглядають образу як комплекс негативних емоцій, що зумовлені наявними інтрапсихічними конфліктами та неадекватними уявленнями про себе, як емоційну реакцію розчарування щодо власних очікувань [6].

«Накопичені образи» створюють фундамент для формування особистісної риси характеру – образливості, що пов'язана з її акцентуаціями, серед яких найбільш виразними є ригідна, демонстративна та збудлива акцентуації [5]. Окрім того, сучасні дослідники розглядають образливість як психологічний стан, що супроводжується комплексом емоційних реакцій, які можуть включати в себе такі емоційні компоненти, як гнів, роздратування, сум, сором, провина, засудження тощо. Цей комплекс емоцій виникає тоді, коли індивід відчуває, що його гідність, цінність або інтереси були порушені чи несправедливо обійдені [8].

Проте ми розглядаємо образливість як рису соціально незрілої особистості, схильної до різних форм деструктивної активності (агресії, помсти, інтриги тощо), що прямо або опосередковано спрямовані на покарання кривдника.

Отже, образа й образливість індивідів виступають генератором різних форм їхнього деструктивного поведіння й особливо в конфліктній взаємодії. Однією з таких форм є прояви конкурентної віктимності (*competitive victimhood*), що виникають із того, що суб'єкти конфліктної взаємодії усвідомлюють себе жертвами конфлікту (особливо в ситуації, коли власних ресурсів не вистачає для вирішення конфлікту на свою користь), а ті втрати, які вони несуть унаслідок його загострення, артикулюються як особливі, які неможливо порівняти із втратами опонентів [13].

Конкурентна віктимність описує зусилля суб'єктів конфлікту, які вони спрямовують на виправдання власних жорстких дій або поведіння, оскільки вони вважають, що більше страждають у конфлікті, ніж протилежна сторона. Така позиція тільки посилює ескалацію конфлікту та додатково перешкоджає його подоланню. Тобто конкурентна віктимність може бути однією із причин того, чому міжособистісне, міжгрупове та соціальне протистояння мають затяжний і руйнівний характер.

Конфліктна взаємодія завжди супроводжується втратами та проявами віктимності сторін, що конфліктують, що стає релевантним показником їхньої спроможності/неспроможності знайти шляхи до майбутнього примирення. Водночас роль жертви іноді обирається свідомо, коли один із суб'єктів конфлікту значно перебільшує власні страждання з метою отримання додаткових «бонусів», що пов'язані з підтримкою з боку інших, проявами їхнього милосердя, співчуття тощо [14]. На кшталт того, коли «вовк одягає шкіру ягня», що ми зараз спостерігаємо в путінських нарративах щодо пояснення причин воєнної агресії Російської Федерації проти суверенної України.

На думку I.F. Young та D. Sullivan [19], існують п'ять маркерів конкурентної віктимності, що стають причинами поглиблення конфліктної взаємодії: фізичні страждання (людські втрати, інвалідизація, сирітство тощо), матеріальні збитки (втрата ресурсів, відсутність засобів для існування тощо), культурні втрати (погроза втрати мови, релігії, традицій тощо), психологічні страждання (виникнення різних психічних розладів) і нелегітимність страждання (несправедливість, що страждання взагалі мають місце).

Зазначимо, що, на нашу думку, психологічні страждання суб'єктів конфлікту як раз і пов'язані із проявами образи та продукуванням їхньої особистісної образливості.

Конкурентна віктимність – це передусім актуалізація настанови на віктимну активність, основним змістом якої є акцентування свого становища жертви, нав'язування оточенню необхідності глибокого співчуття, милосердя та підтримки. Індивід із конкурентною віктимністю вважає, що він заслуговує на велику компенсацію власних страждань, прагне закріпити, посилити, звеличити своє становище, яке надає відчуття зверхності як перед опонентами, так і перед тими, у кого він прагне викликати відчуття провини за реалізовану власну віктимність.

На думку N. Shnabel, S. Halabi, M. Noor, I. Young та D. Sullivan [17–19], прояви конкурентної віктимності призводять до послаблення суб'єктивного усвідомлення відповідальності за вчинення навіть насильницьких дій щодо опонентів. Нібито якщо мене образили, принизили, скривдили, то я маю право поводитися як завгодно, поки не отримаю сатисфакції.

Отже, конкурентна віктимність виступає феноменом, який відтворює настанову сторін, що конфліктують, на визнання саме їх жертвами протистояння, з метою отримання явних преференцій, усебічної підтримки, відновленням морального статусу, компенсації втрат і амністування за вчинення дій, що можуть бути визнані як злочини.

Образа та конкурентна віктимність можуть розглядатися як переплетіння емоційних і поведінкових проявів індивідів, де перша підігрує другий, що значно спотворює соціальну дійсність, а водночас перешкоджає конструктивному врегулюванню наявного конфлікту, досягненню порозуміння, примирення й отриманню прощення й поготів.

Мета статті. З'ясувати та дослідити взаємозв'язок між проявами образливості індивідів і наявними маркерами конкурентної віктимності в умовах міжгрупової конфліктної взаємодії.

Результати дослідження. Загальновідомо, що конкурентна віктимність ґрунтується на таких психологічних мотивах, як групове відчуття віктимності, когнітивна атрибуція відповідальності, зміщення розуміння конфлікту в бік суб'єктивізму, бажання зберегти моральний облік і поновити втрачені позиції (отримати сатисфакцію) [3].

У.І. Juan також зазначає, що в умовах насилля конкурентна віктимність виникає тоді, коли приймається роль жертви й артикулюється віра, що всі члени соціальної групи є потерпілими, необхідно переслідувати тих, хто це заперечує [12]. Тобто конкурентна віктимність віддзеркалює наявну егоїстичну тенденцію, що спрямована на звеличення власних втрат і абсолютизацію жертвності. Якщо припустити, що один із суб'єктів конфліктної взаємодії продукує образливість із високою амплітудою прояву, то дуже вірогідно, що наявні егоїстичні тенденції в нього будуть зростати в рази.

N. Shnabel, S. Halabi, M. Noor зазначають, що зниження рівня конкурентної віктимності, що, безумовно, приводить до розуміння необхідності прощення сторін, що конфліктують, пов'язано із загальною віктимною ідентичністю суб'єктів, тоді як артикуляція суб'єктивної ідентичності сприяє ескалації конфлікту [18].

Отже, акцент робиться на розумінні того, що відбувається, а не на емоційному переживанні того, що зачіпає. Емоція образи ніяк не збільшує шанси примирення та прощення в конфліктантів.

Міжгрупові конфлікти, у яких спостерігаються прояви насилля, характеризуються міжгруповою конкурентною віктимністю, що зумовлює необхідність задовольнити актуальну потребу членів групи у визнанні їх жертвами конфлікту. Їх образили, їх скривдили, їх принизили, а тому вони мають право на відповідне ставлення до них з боку інших і визнання їхнього права на сатисфакцію. Такі прояви ми можемо спостерігати в багатьох міжгрупових конфліктах. Наприклад, між ірландцями й англійцями, між боснійцями та сербами, між євреями та палестинцями тощо [13; 17]. Тому конкурентна віктимність може бути подолана тоді, коли емоція образи та її емоційне віддзеркалення на рівні прояву базових негативних емоцій суму, гніву, провини та сорому мінімізуються або деактуалізуються.

Отже, між образою як емоційною реакцією на кривдження, приниження та конкурентною віктимністю як настановою на визнання членів своєї групи жертвами конфлікту, які прагнуть отримати преференції, поступки, компенсації та прощення за вчинення деструктивних дій, існує безпосередній зв'язок. Що більш образливими виявляються члени групи, то сильнішими проявляються настанови конкурентної віктимності. Чим більш емоційно стриманими є члени групи, що конфліктує, тим більш виваженими є їхні кроки щодо продовження міжгрупового конфлікту.

Отже, щоб з'ясувати, як проявляється зазначений зв'язок, ми спробували порівняти результати, які нами були отримані у 2019–2021 рр. серед респондентів, які представляли дві соціальні групи: мешканців України (мешкали в м. Сєвєродонецьку) та мешканців тимчасово окупованої території (мешкали в м. Луганську). У групи ввійшли 54 мешканці (40 жінок і 14 чоловіків віком від 30 до 50 років) м. Сєвєродонецька та 32 мешканці (25 жінок і 7 чоловіків віком від 28 до 52 років) м. Луганська. Зазначимо, що таке порівняння є цілком доречним, оскільки між представниками цих соціальних груп мають місце прояви конкурентної віктимності. Результати порівняння представлені в табл. 1.

Результати порівняння засвідчили, що виразним спільним маркером конкурентної віктимності у респондентів двох соціальних груп виступає маркер психологічного страждання (90,74% мешканців м. Сєвєродонецька та 81,25% мешканців Луганська). Тобто більшість респондентів з обох груп продукують образу, гнів, сум, провину та сором стосовно представників протилежної групи.

Ішим спільним маркером конкурентної віктимності, який виявився найменш амплітудним у респондентів із груп порівняння, став маркер культурних втрат (27,78 і 18,75% відповідно). Це може свідчити про те, що загроза втрати мови, релігії, традицій тощо більшістю респондентів не сприймається як щось релевантне й особливе.

Загалом варто зазначити, що саме маркер психологічного страждання суб'єктів конфліктної взаємодії вказує на те, що даний міжгруповий конфлікт буде мати пролонгований і гострий характер, а актуальність прояву негативних емоцій значно буде перешкоджати пошуку шляхів щодо його подолання та примирення сторін, що конфліктують.

Отже, результати емпіричних студій надають можливість стверджувати про наявний зв'язок між проявами образи в суб'єктів міжгрупового конфлікту та посиленням проявів конкурентної віктимності, що нібито дозволяє їм вимагати більшої сатисфакції та виправдовувати власні деструктивні дії. Питома вага

Таблиця 1

Результати порівняння маркерів конкурентної віктимності у групах респондентів (N = 86)

Маркери конкурентної віктимності	Мешканці м. Сєвєродонецька (N = 54)	Мешканці м. Луганська (N = 32)	Рівень значущості
Фізичні страждання	70,37%	37,5%	$\varphi = 3,014,$ $p \leq 0,01$
Матеріальні збитки	85,19%	56,25%	$\varphi = 2,937,$ $p \leq 0,01$
Культурні втрати	27,78%	18,75%	$\varphi = 0,962,$ $p = 0,168$
Нелегітимність страждання	75,93%	31,25%	$\varphi = 4,167,$ $p \leq 0,01$
Психологічне страждання	90,74%	81,25%	$\varphi = 1,243,$ $p = 0,107$

образливих особистостей також значно впливає на амплітуду проявів конкурентної віктимності в частині актуальності психологічного страждання та нелегітимності страждання взагалі.

Зазначимо, що в мінімізації проявів конкурентної віктимності суб'єктів конфліктної взаємодії значущу роль відіграє їхня здатність до регуляції емоційної сфери, відпрацювання негативних емоційних станів, спроможність до когнітивної переробки емоційного навантаження. Також цьому сприяє: прямий контакт між групами, що конфліктують; наявність спільної ідентичності жертв і тих, хто вчиняв насилля; розвиток емпатії; заборона пропаганди ксенофобії та розлюднення; збільшення питомої ваги раціональних конструктів впливу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

1. Образа виступає емоційною реакцією індивідів на нібито несправедливе ставлення з боку інших, що зачіпає відчуття їхньої власної гідності, або як відповідь на кривду, приниження, невідповідність власним очікуванням. Вона віддзеркалює емоційні реакції гніву, суму, сорому та провини, суміш яких спрямована на поновлення нібито порушеної рівноваги. Проте образливість, що сформована як особистісна риса, підкреслює соціальну незрілість індивідів, які схильні до різних форм деструктивних дій.

2. Образливі індивіди посилюють прояви конкурентної віктимності в міжгрупових конфліктах, оскільки переживання образи сприймається як болюче страждання, що породжує в них глибоке відчуття віктимності, яке, на їхню думку, незрівнянно сильніше, ніж у представників протилежної групи, тому що вони більше страждають від конфлікту та він для них є більш неприйнятним. Саме психологічне страждання мотивує суб'єктів конфлікту на ще більше протистояння та його ескалацію.

3. Можливість подолання конкурентної віктимності продуктивно варто розглядати в контексті навчання індивідів способів регуляції емоційних станів і мінімізації проявів образливості. Якщо такі маркери конкурентної віктимності, як матеріальні, фізичні страждання та культурні втрати можна деякою мірою компенсувати та поновити завдяки зовнішнім ресурсам, то подолання психологічного страждання потребує досить внутрішніх ресурсів індивідів, які, на жаль, вони на завжди мають.

Перспективи подальших наукових студій ми вбачаємо у проведенні досліджень, що спрямовані на мінімізацію проявів образливості особистості, збільшення для цього її ресурсної бази й актуалізації такого когнітивного феномену, як прощення.

Список використаних джерел і літератури

1. Берн Е. Ігри, у які грають люди / пер. з англ. К. Мельнишикової. Харків : КСД, 2016. 256 с.
2. Гарькавець С., Волченко Л. Особливості прояву конкурентної віктимності в українському кризовому суспільстві. *Габітус* : науковий журнал. 2020. Т. 1. Вип. 13. С. 141–145.

3. Гарькавець С. Конкурентна віктимність та її психологічні механізми. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. Сєверодонецьк : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2017. № 1 (42). С. 59–67.
4. Гарькавець С., Яковенко С. Методики дослідження образи : науково-методичний посібник із психодіагностики. Сєверодонецьк : Петіт, 2017. 68 с.
5. Гарькавець С., Яковенко С. Особливості виникнення та прояву образи на різних етапах онтогенезу особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. Сєверодонецьк : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2015. № 3 (38). Т. 2. С. 105–116.
6. Гарькавець С., Яковенко С. Проблема образи, прощення та примирення: огляд наукових підходів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи* : збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. Сєверодонецьк : Вид-во СХУ ім. В. Даля, 2023. № 1 (60). Т. 1. С. 53–68.
7. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 512 с.
8. Свєртїлова Н. Особливості емоційного інтелекту в осіб, схильних до переживання образи. *Наука і освіта* : науково-практичний журнал Південного наукового центру Академії педагогічних наук України. 2015. № 10. С. 189–195.
9. Фройд З. По той бік принципу задоволення / пер. з нім. М. Яковлєва. Харків : Фоліо, 2019. 160 с.
10. Фромм Е. Втеча від свободи / пер. з англ. М. Яковлєва. Харків : КСД, 2019. 288 с.
11. Хорні К. Невротична особистість нашого часу / пер. з англ. О. Бабак. Харків : КСД, 2021. 168 с.
12. Juan Y.I. Which group suffer more: Inter group Competitive Victimhood. *Psychological Science*. 2016. Vol. 39 (2). P. 468–473.
13. Precursors and mediators of intergroup reconciliation in Northern Ireland: A new model / M. Noor et al. *British Journal of Social Psychology*. 2008. Vol. 47. Issue. 3. P. 481–495.
14. When suffering begets suffering: The psychology of competitive victimhood between adversarial groups in violent conflicts / M. Noor et al. *Personality and Social Psychology Review*. 2012. Vol. 16. P. 351–374.
15. Perls F.S. Gestalt Therapy Verbatim. With New Introduction by Michael Vincent Miller. New York, 1969. 336 p.
16. Rogers C.R. On Becoming a Person. New York : Robinson, 2016.
17. Competitive victimhood as a response to accusations of in-group hard doing / D. Sullivan et al. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2012. Vol. 102. P. 778–795.
18. Overcoming competitive and facilitating forgiveness through re-categorization into a common victim or perpetrator identity / N. Shnabel et al. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2013. Vol. 49. Issue 5. P. 867–877.
19. Young I.F., Sullivan D. Competitive victimhood : A review of the theoretical and empirical literature. *Current Opinion in Psychology*. 2016. Vol. 11. P. 30–34.

References

1. Bern, E. (2016). *Ihry, u yaki hraiut liudy [Games that people play]*. (Melnysyuka, K., Trans.). Kharkiv: KSD, 256 [in Ukrainian].
2. Harkavets, S.O., & Volchenko, L.P. (2020). Osoblyvosti proiavu konkurentnoi viktymnosti v ukrainskomu kryzovomu suspilstvi [Peculiarities of the manifestation of competitive victimhood in the Ukrainian crisis society]. *Naukovyi zhurnal "Habitus"*, 1 (13), 141–145 [in Ukrainian].
3. Harkavets, S.O. (2017). Konkurentna viktymnist ta yii psykholohichni mekhanizmy [Competitive victimhood and its psychological mechanisms]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii*:

zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia, 1 (42), 59–67 [in Ukrainian].

4. Harkavets, S.O., & Yakovenko, S.I. (2017). *Metodyky doslidzhennia obrazy: naukovo-metodychnyi posibnyk z psykhodiahnostryky [Image research methods: a scientific and methodological guide to psychodiagnostics]*. Sievierodonetsk: Petit, 68 [in Ukrainian].

5. Harkavets, S.O., & Yakovenko, S.I. (2015). Osoblyvosti vynyknennia ta proiavu obrazy na riznykh etapakh ontogenezu osobystosti [Peculiarities of the appearance and manifestation of the image at different stages of the ontogenesis of the personality]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia*, 3 (38), 105–116 [in Ukrainian].

6. Harkavets, S.O., & Yakovenko, S.I. (2023). Problema obrazy, proshchennia ta prymyrennia: ohliad naukovykh pidkhodiv [The problem of resentment, forgiveness and reconciliation: a review of scientific approaches]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty: zb. nauk. prats Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia*, 1 (60), 53–68 [in Ukrainian].

7. Houlman, D. (2018). *Emotsiinyi intelekt [Emotional intelligence]* (S.-L. Humetskoi, Trans). Kharkiv: Vivat, 512 [in Ukrainian].

8. Svertilova, N.V. (2015). Osoblyvosti emotsiinoho intelektu v osib, skhylnykh do perezhyvannia obrazy [Peculiarities of emotional intelligence in persons prone to experiencing resentment]. *Nauka i osvita: naukovo-praktychnyi zhurnal Pivdennoho naukovoho tsentru APN Ukrainy*, 10, 189–195 [in Ukrainian].

9. Froid, Z. (2019). *Po toi bik pryntsypu zadovolennia [On the other side of the pleasure principle]*. (M. Yakovlieva, Trans). Kharkiv: Folio, 160 [in Ukrainian].

10. Fromm, E. (2019). *Vtecha vid svobody [Escape from freedom]*. (M. Yakovlieva, Trans). Kharkiv: KSD, 288 [in Ukrainian].

11. Khorni, K. (2021). *Nevrotychna osobystist nashoho chasu [A neurotic personality of our time]*. (O. Babak, Trans). Kharkiv: KSD, 168 [in Ukrainian].

12. Juan, Y.I. (2016). Which group suffer more: Inter group Competitive Victimhood. *Psychological Science*, 39 (2), 468–473 [in English].

13. Noor, M., Brown, R. J. & Prentice, G. (2008). Precursors and mediators of intergroup reconciliation in Northern Ireland: A new model. *British Journal of Social Psychology*, 47 (3), 481–495 [in English].

14. Noor, M., Shnabel, N., Halabi, S. & Nadler A. (2012). When suffering begets suffering: The psychology of competitive victimhood between adversarial groups in violent conflicts. *Personality and Social Psychology Review*, 16, 351–374 [in English].

15. Perls, F.S. (1969). *Gestalt Therapy Verbatim*. With New Introduction by Michael Vincent Miller. N. Y.: Robinson. 336 [in English].

16. Rogers, C.R. (2016). *On Becoming a Person*. N. Y.: Robinson [in English].

17. Sullivan, D., Landau, M.J., Branscombe, N.B., & Rothschild Z. K. (2012). Competitive victimhood as a response to accusations of in-group hard doing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 778–795 [in English].

18. Shnabel, N., Halabi, S., & Noor, M. (2013). Overcoming competitive and facilitating forgiveness through re-categorization into a common victim or perpetrator identity. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49 (5), 867–877 [in English].

19. Young, I.F., & Sullivan, D. (2016). Competitive victimhood: A review of the theoretical and empirical literature. *Current Opinion in Psychology*, 11, 30–34 [in English].

Harkavets S. O.

Doctor of Psychology, Professor,
Professor at the Department of Psychology and Sociology
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Volchenko L. P.

PhD of Psychological Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Psychology and Sociology
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

**MANIFESTATIONS OF INSULT AND COMPETITIVE VICTIMHOOD
IN THE CONTEXT OF INTERGROUP CONFLICTS**

The article addresses the issue of manifestations of insult among members of various social groups who, in conflict interactions, use tools of competitive victimhood to justify their own destructive actions. It's noted that insult acts as an emotional reaction of individuals, a negative emotional mix towards others who allegedly affect their self-esteem, status, or role. Insult always accompanies a subjective understanding of fairness, which triggers certain behavioral manifestations or strategies of behavior in the offended individuals in conflict situations. It has been found that insult arises with varying degrees of intensity when individuals are wronged, deceived, subjected to unfair accusations, or when others' actions do not meet their expectations. This leads to the emergence of not only a set of negative emotional reactions that embody insult but also the production of a phenomenon known as competitive victimhood. It's determined that competitive victimhood arises from the conflict subjects' perception of themselves as victims of the confrontation, with the losses they incur due to its escalation being articulated as unique and incomparable to the losses of their opponents. Competitive victimhood describes the efforts of conflict subjects to justify their own harsh actions or behaviors, as they believe they have been more insulted and suffer more in the conflict than the opposing side. It's noted that insult amplifies the intensity of competitive victimhood manifestations in conflict interactions, significantly hindering its resolution, and in some cases, may escalate the conflict between them, making reconciliation and forgiveness impossible.

Key words: victim, competitive victimhood, intergroup conflict, negative emotions, insult, sensitivity to insult, psychological suffering.